

स्थानिय स्वायत्त शासन

नेपाल्टि मोकफोन् हचुल्वासे घोकिन्सि हचुल्ठिम् ओधा वे
डाङ् - ४

संवैधानिक संवाद केन्द्र
CENTRE FOR CONSTITUTIONAL DIALOGUE

संवैधानिक संवाद केन्द्र

तेवा

संवैधानिक संवाद केन्द्र

घिक्छा संस्करण : २०६५ साल

प्रतिलिपि याड्ताम © संवैधानिक संवाद केन्द्रता मोक्कोन सुरक्षित मुला । सामग्रीला स्रोतला रूपरी संवैधानिक संवाद केन्द्रथोरी साभार पाइसीमान् छोड्आतावा गेताड्ला लागि चु छ्योयाईला भो जुगु धोसी:तेवा थेन/वा अनुवाद लावारी खाम्सेला मुला । थे धोसी:तेवा थेन/वा अनुवादला घि प्रति संवैधानिक संवाद केन्द्रता उपलब्ध लातोसेता मुला ।

भ्योवा थेन छिवा

प्रिन्ट प्वाइन्ट पब्लिसिड, त्रिपुरेश्वर, याम्बु ।

ल्हाना जानकारी वा चु छ्योईला लागि चुधिला ठेगानारी सम्पर्क थानस्युगो

संवैधानिक संवाद केन्द्र

सोम्छा तल्ला, अल्फा बेटा कम्प्लेक्स, छार वानेश्वर, याम्बु

टेलिफोन नं. ९७७-१-४७८५४६६ / ४७८५४८६ / ४७८५९९८

ई-मेल : info@ccd.org.np

वेवसाइट : www.ccd.org.np

स्थानिय स्वायत्त सासन

डाङ् - ४

स्थानिय स्वायत्त सासन्	१
परिचय	१
स्थानिय स्वायत्त सासन्ला सिद्धान्तजुष्टु	१
वित्तिय स्वायत्तता	३
नेपालरि स्थानिय स्वायत्त सस्कार कानुन	४
स्थानिय निकायहस्का काम कर्तव्यहस्	५
स्थानिय प्रसासनिक यथार्थ	६
ह्युन्टिम्सभाला चुनौतीजुष्टु	७

स्थानिय स्वायत्त सासन्

पठिचय

प्रभावकारि विकेन्द्रिकरण जहचावा सासन् जहेन् आहिन् लोकतान्त्रिक अभ्यासला अभिव्यक्ति नोन् हिन्ना । प्रभावकारि जनप्रसासनला लागिनि नोन् चु गोर्कि सर्त हिन्ना । रास्ट्रिय थेन् छेत्रिय निकायजुगुथेन् छचाम् निर्वाचित स्थानिय निकायजुगु नोन् लोकतान्त्रिक सासन् थेन् प्रसासनला ग्रेन् मुल्मि हिन्ना बिवा ताम्से मान्यता याइसि जिन्वा मुला । थेनिकादेसे रास्ट्रिय थेन् छेत्रिय निकायजुगुथेन् छचाम् डिक्सि गो लामुला, थेला छचाम्निन् थेनिकादेला सार्वजनिक गेताइला ह्वाइलान् स्वायत्त छेत्रजुगु नोन् तामुला । हचुल्साला स्वरुप साइगिय, छेत्रिय वा एकात्मक जुनसुकाइ तासाइ नोन् स्थानिय लोकतन्त्र अरेनाआतावा ताम् हिन्ना ।

नागरिकजुगुथेन् छचाम् मोक्कोन विमा डाम्नि तावा निर्वाचित् निकायजुगुसे सार्वजनिक उत्तर दायित्व पुइतोबा मुला । सामान्यतया सम्बन्धित याइताम् स्पस्ट लाबाला लागिनि रास्ट्रिय, छेत्रिय थेन् स्थानिय उत्तरदायित्वजुगुता हचुल्ठिम् थेन् कानुनसेन् फेतोबा मुला । विकेन्द्रित संस्थानजुगुता फेवा गेजुगु छाइना लाबाला लागिनि थेनिकादेदा तोबा साधन्स्रोतजुगुनि पहुँचला प्रत्याभूति नोन् हचुल्ठिम्से लातोबा मुला ।

नेपालला लिच्छाला दोइरापुनि स्थानिय सरकार कमजोर वा निस्क्रिय तावा म्नाइमुला । नाम्सा थेन् सहरि डिनोन् छेत्रि विकेन्द्रियकरण थेन् विकासला सिद्धान्तरि आधारित् स्वायत्त सासन् पद्धति लागु लावा सेम् हचुल्ठिम् थेन् कानुनि व्यवस्थाजुगुसे लावा मुला । नेपालला तोबाला लागि व्यावहारिक् थेन् उत्तरदायि ताबाला छचाम्निन् जहचावा थेन् प्रजातान्त्रिक सासन्ला अन्तररास्ट्रिय मापदण्डजुगु अनुरूप् मुबा स्थानिय सरकार पद्धतिता कार्यान्वयन लाबानि ग्रेन् रुप्रि कानुनि थेन् प्रसासनिक सुधार लाबानि दात्तेला स्थितिसे डचोइवा लावा मुला । छार् हचुल्ठिम्ला मस्यौदा तयारिसे चु छेत्रि दोसिःमि पिन्वा थेन् स्थानिय सासन्सम्बन्धि बृहद् थेन् छार् अवधारना तयार लाबाला लागि अवसर पिन्वा मुला ।

स्थानिय स्वायत्त सासन्ला सिद्धान्तजुगु

स्थानिय स्वायत्त सासन्ला ढाँचाजुगु, चुला सक्ति संरचना थेन् काइछेत्र हचुल्सा हचुल्सारि ल्हानान् फरक-फरक तामुला । हचुल्सान्हाइरि नोन् स्थानिय सरकार एकाइला आकार् थेन् सापेच्छिक्

प्रसासनिक याइताम् लहानान् फरक ताबारि खाम्ला । पाङ्गे, खाचिवाइ ग्रेन् सहरि प्रसासनजुगुला न्होर, म्हिलुइ थेन् प्रसासनिक साधनस्रोतजुगु खाचिवाइ हचुल्साला विमा लहाना तामुला ।

स्थानिय सरकारला अन्तररास्ट्रिय मापदन्ड थेन् ज्हाबा अभ्यासजुगुला विकास सापेछिक् रूप्तिरि दान्देली ताम् हिन्ना । संयुक्त रास्ट्रसाङ्गिय् म्हिलुइला टिबास्युवा गेताइ सन्वालन् परिसदसे सन् २००७ अप्रिल्तिरि मोक्कोन् तहरि सुसासन प्रवर्धन लावा थेन् स्थानिय निकायजुगुला ससक्त लाबारि ग्रेन् साधनला रूप्तिरि 'स्थानिय निकायजुगुला विकेन्द्रियकरन् थेन् ससक्तिकरन् मार्गनिर्देसिका' पारित लावा मुवा । थे मार्गनिर्देसिकाता संयुक्त रास्ट्रसाङ्गिय् महासभासे अनुमोदन लावा मुवा ।

संयुक्त रास्ट्रसाङ्गसे सरकारजुगुला थे मार्गनिर्देसिका अनुरूप् सासन थेन् विकास नितिजुगुला केन्द्रि विकेन्द्रियकरन् थेन् स्थानिय विकास्ता थान्वारि थेन् मोक्कोन् तहला विकेन्द्रियकरन् थेन् सासनला सन्दर्भरि थेनिकादेला कानुनि थेन् संस्थागत संरचनाजुगुला ससक्त सोबारि आक्हान् लावा मुला ।

थे मार्गनिर्देसिकारि स्थानिय सासन थेन् विकेन्द्रियकरन्ला लोकतान्त्रिक, हचुल्लिम्/कानुनि थेन् प्रसासनिक पच्छेजुगुरि निहित मुख्य सिद्धान्तजुगु प्रस्तुत लावा मुला । थेन् समयरि, ल्होलो हचुल्सा प्रचलनसहित हचुल्साला स्वरूप् (साङ्गिय्, छेत्रिय् वा एकात्मक) ला निस्चित् अवस्थारि चुनिकादेला प्रयोग् लातोवा मुला ।

हचुल्साला कानुन् थेन् हचुल्लिम्तिरि स्थानिय निकायता कानुनि स्वायत्त उप-रास्ट्रिय निकायला रूप्तिरि स्विकारलातोवा मुला । हचुल्साला कानुन् थेन् हचुल्लिम्से स्थानिय निकाय गठनला साङ्गिलि, थेनिकादेला सक्तिला प्रकृति, याइताम्, उत्तरदायित्व, कर्तव्य थेन् गेताइला छेत्र निर्धारन् लातोवा मुला । सरकारला थोला छेत्रला सन्दर्भरि स्थानिय निकायजुगुला भुमिका थेन् उत्तर दायित्वता कानुनि प्रावधानजुगुला गोनालासि ब्रितोवा मुला । थेनिकादेला छेत्र वा छेत्रताविमा ग्याप्सेला भुमिका थेन् उत्तरदायित्वजुगु चेक्खेन् स्यान् निकायजुगुला पिन्तोवा मुला । हचुल्साला वा छेत्रिय् निकायजुगुसे स्थानिय निकायजुगुला प्रदान लावा याइताम्सहित थेनिकादेला हाइलान याइताम् कानुनग्याम् निर्धारन लावा सिमारि चिसि थेनिकादेसे स्वतन्त्रतापूर्वक प्रयोग् लाबारि याइतोवा मुला । थे याइताम्जुगु क्योड थेन् बोलाबारि आख्मावा तातोवा मुला थेन् कानुनसे व्यवस्था लावा बाहेक् स्यान् खाचिवाइ निकायग्याम् कमजोर लाबारि, च्याइना लाबारि वा पाङ्गवारि आता ।

स्थानिय निकायजुगुसे सुपरिवेळन् हचुल्लिम् वा कानुनग्याम् व्यवस्था लावा अवस्थाजुगुरि थेन् प्रक्रियाजुगु अनुरूप् चेक्खेन् लातोवा मुला । थे सुपरिवेळन् कानुनि निकायला आडन्जुगुला

वाइधताला उत्तरकालिन प्रमानिकरन् (a poster or verification) रि सिमित् तातोमुला थेन् स्थानिय निकायला स्वायत्तताथोरि चुसे सम्मान् लातोबा मुला । स्थानिय परिसदजुगुला निलम्बन वा विघटन, वा स्थानिय काइकारिजुगुला निलम्बन वा वर्खास्त लिच्छा कानुनला निर्देसनग्याम् खाम्तेदोना तुन्वा दुइरि थेनिकादेला गेताइ द्होसि चुवारि तय लातोबा मुला । स्थानिय निकायजुगुला आन्तरिक प्रसासन संरचनाला निर्धारन, थे संरचनाता स्थानिय तोबा अनुकूल सोबा गेता थेन् प्रभावकारि व्यवस्थापनता सुनिश्चित लावा गे सम्भव तादेदोना थेनिकादे हाइतान् लावारि पिन्दोमुला ।

साभेदारजुगु थेन् साइजुगु गठन् लावारि स्थानिय सरकारजुगुसे स्वतन्त्रता याइतोबा मुला । स्थानिय सरकारजुगुला साइजुगुला ल्हानाहाइवा: ल्होलोन् राजनितिक अस्तित्व तामुला थेन् ल्हानाहाइवा: थेनिकादेसे अन्तररास्ट्रिय सम्पर्क थेन् सहयोग म्हाइसि टिवा मुला । खाचिवाइ हचुल्सारि स्थानिय सरकारजुगुला साइजुगुसे स्थानिय सरकारसला ताम्जुगुरि परामसदात् भुमिका क्लाइवारि याइवा हचुलठिम् प्रत्याभुति उपभोग् लासिटिवा मुला । नागरिक हचुलला मोक्कोन पच्छजुगु विसेस् लासि गैरसरकारि संस्थाजुगु थेन् हचुल्वारि आधारित संस्थाजुगु, निजि सेत्र थेन् स्यान् सेमताबा सरोकारवालाजुगुला छ्याम् साभेदारि स्हेइवारि थेन् विकास लावारि याइताम् स्थानिय निकायजुगुता तातोमुला ।

सार्वजनिक गेताइरि हचुल्ला असमावेसि थेन् सिमान्तिकृत समुदायजुगु थेन् छेत्रजुगुला सहभागिता ल्हानालावाला लागिरि पहल्लरि नोन् स्थानिय सरकारजुगुला विसेस् भुमिका तामुला । निर्नय प्रक्रियारि थेन् सामुदायिक नेतृत्वसम्बन्धि गेताइ सम्पादनरि जनसहभागिता थेन् नागरिक संलग्नताला मोकोन्से ज्हावा स्वरूपजुगु निर्धारन् लावा याइताम् स्थानिय निकायजुगुता तातोबामुला । चुराइवा स्वरूपरि हचुल, जनजातिय थेन् लैङ्गिक समुहजुगु थेन् स्यान् अल्पसङ्ख्यक वर्गजुगुला सामाजिक थेन् आर्थिक रूपरि आखाम्बा वर्गला प्रतिनिधित्वला लागि विसेस् व्यवस्था लावारि खाम्ला ।

वित्तिय स्वायत्तता

प्रभावकारि विकेन्द्रियकरन् थेन् स्थानिय स्वायत्तताला लागि ज्हावा वित्तिय स्वायत्तता आवश्यक तामुला । केन्द्रिय वा छेत्रिय सासनसे स्थानिय निकायजुगुता याइताम् निछेप् लावा अवस्थारि थेनिकादेला याइताम् प्रयोग् लावाला लागि तोबा साधनस्रोतला प्रत्याभुति थेनिकादेता पिन्दोबा मुला । स्थानिय अवस्था थेन् प्राथमिकता ज्हावा गेताइ सम्पादन साइलि किन्वा स्वतन्त्रता नोन् थेनिकादेदा तादोबा मुला । स्थानिय निकायजुगुता हाइला गेताइ थेन् जिम्मेवारि कोइना

लाबाला लागि व्यापक किसिम्ला वितिय साधनस्रोतजुगुरि पहुँच तातो मुला । थेनिकादेला याइताम्ला संरचनान्हाडरि स्वतन्त्रतापूर्वक प्रयोग लाबारि खाम्बा पर्याप्त साधनस्रोत वा रकमान्तरजुगुला लागि थेनिकादेला हकदार तादोमुला ।

स्थानिय निकायजुगुग्याम उपलब्ध लाबा सेवाजुगुला खर्च व्यहोराबलाबाला लागि आवस्यक वितिय स्रोतला महत्व मोककोन अंस स्थानिय कर, सुल्क थेन् दस्तुरजुगुग्याम सङ्कलन् लातोमुला । स्तम्भिय (राज्य थेन् स्थानिय याइतामजुगुला गुडरि) थेन् साइतिजिय (स्थानिय निकायजुगुला गुडरि) लासि डिनोन् किसिम्ला वितिय समानियकरन पद्धतिला माध्यम्याम वितिय दिगोपना सुनिश्चित लातोमुला । विसेस् लासि स्थानिय कर आधार कमजोर ताबा वा तालोना आताबा ग्लारि चुराइवा रिमठिम् लातोबा मुला ।

नेपालि स्थानिय स्वायत्त अटकाट कानुन

नेपाल्ला हचुलठिम्-२०१९ थेन् चुसे संस्थागत लाबारि म्हाइबा निर्दलय पन्चायति व्यवस्थाला ग्रेन् उद्देश्य विकेन्द्रियकरनरला अवधारनाता कार्यान्वयन् लाबारि मुबा । नाम्सा, नगर, जिल्ला थेन् अन्चल स्तरि स्थानिय निकायजुगु गठन लाबा मुबा । थे वातावरनरि प्रभावकारि स्थानिय स्वायत्त सासन वा सक्ति थेन् याइताम्ला वास्तविक निछेपिकरन विवा सम्भव आरेमुबा । अर्ध-प्रजातान्त्रिक व्यवस्थाजुगु मुसाइ नोन् थे स्थानिय निकायजुगु केन्द्रित हचुल्साग्याम स्हेइना लाबा प्रसासनिक निकायजुगु अन्तर्गतला एकाइलान् रुपरि चेक्खेन् गेलासि खाचि ।

२०४७ साल्ला हचुलठिम्ला मोककोन्बिमा कमजोर पच्छेजुगुमध्ये गोर्कि चुरि 'स्थानिय स्वायत्त सासन'ला लागि खाचिवाइ हचुलठिम् प्रत्याभुतिला अभाव मुबा । 'हचुल्साला निर्देसक सिद्धान्तजुगु' अन्तर्गत तिगाइ सम्बन्धित पच्छेजुगु उल्लेख लाबा मुला । विकेन्द्रियकरनरला माध्यम्याम थे प्रक्रियारि जनसहभागिता सुनिश्चित लाबाला लागि न्युनतम् सङ्गठनात्मक आधार थेन् सैद्धान्तिक आधारला स्पष्ट परिभासा लाबारि थे हचुलठिम्से आखाम्चि । थे हचुलठिम्ला कमजोरि मुसाइ नोन् नवनिर्वाचित बहुदलिय संसदर्याम तयार लाबा कानुन अन्तर्गत सन् १९९१ लिच्छा छार प्रजातान्त्रिक स्थानिय निकायजुगु गठन लाचि ।

चुराइलासि सन् १९९९ ला स्थानिय स्वायत्त सासन ऐन थेन् थेनोन् आइन्ला आधाररि थेदा कार्यान्वयन् लाबारि तयार लाबा स्थानिय स्वायत्त सासन नियमावलिसे सन् १९९१ ला गाउँ विकास समिति ऐन, नगरपालिका ऐन थेन् जिल्ला विकास समिति ऐनला इहाच्छाला व्यवस्थाजुगुता गोर्कन रुपरि धोसि: स्हेइबा थेन् सम्मिलित लाचि । स्थानिय स्वायत्त सासन ऐनला नेपालरि स्थानिय सासनला लागि दात्तेला कानुनि आधार तयार लाबा मुला ।

स्थानिय स्वायत्त सासनला लागि ल्होलोन् बो (भो १७) समावेस् लावा नेपालला गिक्छा हचुलुठिम् २०६३ दिङ्गला अन्तरिम हचुलुठिम् हिन्ना । चुला धारा १३९ रि उल्लेख लावा मुला- 'स्थानिय स्तरयान्दे नोन् जनताला सार्वभौमसत्ताला प्रयोग लावा अनुकुल् वातावरन स्होसि हचुलुसाला सासन व्यवस्थारि जनताला ल्हानाविमा ल्हानान् बोकिन्वारि खाम्बा लावारि थेन् जनतादा स्थानिय स्तररि नोन् सेवा याङ्ना लावारि थेन् लोकतन्त्रला स्थानिय स्तरयान्दे नोन् संस्थागत विकास् लावारि विकेन्द्रियकरन् थेन् याङ्ताम्ला निछेपन्ला आधाररि स्थानिय स्वायत्त सासनसम्बन्धि निकायला निर्वाचन लासेदा मुला ।' चु गोर्कि ज्यावा गोङ्मा हिन्ना थेन् चुसे स्थानिय स्वायत्त सासन ऐनग्याम् निर्धारित सिद्धान्तजुगुदा ठोस् सोबा मुला । स्थानिय सरकारजुगुदा कार्यान्वयन्रि स्वायत्तताला प्रत्याभुति पिन्वारि विसाम् दात्तेदोनाइ खाम्बा आरे । चुसे स्थानिय निकायजुगुला गेताइ स्हेङ्बा, स्हेनोर थेन् उत्तरदायित्व थोरि आछ्छोबा घोनालावारि चेक्खेन पिन्वारि खाम्बा मुला । धारा १४० से स्थानिय निकायजुगुदा समानुपातिक स्हेनोर पिन्वारि तोवाता मान्यता पिन्वा मुला । तर 'कानुनरि व्यवस्था तावा बमोजिम नेपाल सरकार थेन् स्थानिय स्वायत्त सासनसम्बन्धि निकाय न्हाङ्गि जिम्मेवारि थेन् राजस्व परिचालन थेन् बाँडफाँड तासेदामुला' विवा उल्लेख लासि चुसे ह्वाङ्गदान् सिमित सोबा मुला । गाउँ/नगर थेन् जिल्ला तह संस्थागत क्रियाकलापला ग्रेन् छेत्रजुगु हिन्ना विवा स्यान् तहसे माध्यमिक भूमिला निर्वाह लामुला । प्रत्येक वडा थेन् प्रत्येक नाम्सा विकास् छेत्र वा नगररि निर्वाचित निकायजुगु क्रमसः वडा समिति, ग्राम परिसद् वा नगर परिसद् तातोमुला । गाउँ विकास समिति प्रत्येक गाउँ विकास छेत्रला काङ्कारि समिति हिन्ना थेन् थेला मुल्मि निर्वाचित् गाविस चोहोग्याम् ताला (थेसेन नोन् ग्राम परिसद्ला चिसाइ नोन् डोङ्गमुला) । वडाध्यक्षे, वडा सदस्यजुगु थेन् गाविस चोहोदा क्रमसः वडाकादे वा गाउँ विकास छेत्रला मोक्कोन मतदाताजुगुसे निर्वाचन लामुला । वडाध्यक्षेजुगु गाउँ विकास समितिला सदस्यला रूपरि नोन् तावा मुला ।

स्थानिय निकायहञ्जका काम कर्तव्यहञ्ज

वडाजुगुदा फोहोर हृष्पा, नहर, ढल थेन् बाँध मर्मत-सम्भार; स्वास्थ्य केन्द्र, लोप्खाइ व्यवस्थापन्रि सहयोग थेन् परियोजना सुपरिवेछन्छ्छाम् सम्बन्धित विभिन्न ग्ये कर्तव्यजुगु पिन्वा मुला । गाविस ला ग्ये थेन् कर्तव्यजुगु ल्हानान् मुला । कृसि विकास; बजार, पसु सेवा थेन् पसुरोग नियन्त्रन्ला लागि बन्दोबस्त; थुङ्वा क्युङ्गला व्यवस्था; नाम्साला ग्याम् थेन् चाम् स्हेङ्बा थेन् मर्मतसम्भार; प्रार्थमिक लोप्खाइ स्हेङ्बा; ह्वाङ्गला छेत्रला लोप्खाइजुगुला सुपरिवेसन थेन् व्यवस्थापन; गान्वा लोप्खाइला व्यवस्था; सिचाइ; भुछ्येय योजना थेन् स्योङ्ग नियन्त्रन; विजुलि तेवा; हचुल्ला दिम्साला उपयोग योजना; स्वास्थ्य चौकि सन्चालन् थेन् मर्मतसम्भार; दोङ्ग सुबा थेन् वातावरन संरछन;

पर्टिकिय सेत्र थेन् धार्मिक स्थलजुगुला संरछन्; जनसङ्ख्या, दिम, भुमि थेन् म्हेमुइला अभिलेख धुइवा; जन्म थेन् सिवा दर्ता; प्राकृतिक विपद् नियन्त्रनसम्बन्धि गेताइ; लाबारिआतावा गेताइरि नियन्त्रन थेन् टाङ्गा सोबा गेताइ प्रवर्धन ह्राइवा ग्ये गाविसजुगुसे लावा सेम् थान्मुला (स्थानिय स्वायत्त सासन ऐन) ।

हचुल्ला सुरछाला सन्दर्भरि गाविसजुगु स्यान् तामुला थोरि आखाम्बा, अनाथ् थेन् अपाङ्ग जाजाकोला; नाम्सान्हाइला मिडम्हेमेजुगुला उत्थान; थेन् मिडम्हेमे थेन् जाजाकोलाला संरछन्ला लागि जिम्मेवार तामुला । गाविसला थेन् नगरपालिकाजुगु विकास गतिविधिला लागि प्राथमिक रुप्रि जिम्मेवार संस्थाजुगु हिन्ना । थेनिकादेसे दिइदिइला विकास योजनाजुगु स्हेइतोवा मुला; वस्तुपरक तथ्याङ्क दुइतोवा; सम्बन्धित् छेत्रला स्रोत नक्सा स्हेइतोवा मुला; सम्भाव्यता अध्ययन लादोवा मुला, परियोजनाजुगु धाम्बाला छचाम्रि थेनिकादेला अनुगमन थेन् मुल्याङ्कान् लातोवा मुला; गैससजुगुथेन् समन्वय लातोवा मुला । नगरपालिकाजुगुला कानुनि उत्तरदायित्वजुगुरि गाविसजुगुला थोरि ब्रिवा उत्तरदायित्वजुगुला छचाम्रि सहरि तोबाजुगुथेन् छचाम् सम्बन्धित थेन् सामान्यतया उच्च स्रोत स्तरला जिम्मेवारिजुगु नोन् तामुला ।

स्थानिय प्रशासनिक यथार्थ

स्थानिय सासनसम्बन्धि धात्तेला नियमन संरचना जटिल मुला थेन् प्रायः स्यान् कानुनथेन् छेवा खाललाइ नोन् मुला । द्वन्द्व थेन् स्थानिय तहरि निर्वाचित् प्रतिनिधिजुगुला अनुपस्थितिला कारन धात्तेला दिइजुगुरि विकेन्द्रियकरन् थेन् स्वायत्त सासनला सेत्ररि ग्रेन् प्रगति याइवारि आखाम्बा ताम् सरकार ह्राइसेन स्विकार लावा मुला । विकेन्द्रियकरन् प्रक्रियाथोरि ध्यानाकर्सन तासाइ नोन् स्थानिय निकायदा सक्ति थेन् याइताम् निछेपिकरन ताबारि बाँकि नोन् मुला । घोनालासि वितिय विकेन्द्रियकरन् कार्यान्वयन्ला दिसारि गम्भिर प्रयास ताबा आरे । स्थानिय तहला गेताइजुगु संयोजन लावा थेन् सुपरिवेछन लावा कानुनि याइताम् स्थानिय सरकारजुगुता आरे । स्थानिय सासनरि लाभग्राहिजुगुला क्योइनोन् बोकिन्वाला लागि स्पस्ट ढाँचाजुगु वा हचुलबाला रुप्रि समावेश आतावा वर्गला प्रतिनिधित्व सुनिश्चित लाबाला लागि संस्थागत प्रावधानजुगु याइवा आरे (नेपाल मानव विकास प्रतिवेदन-सन् २००४) ।

सन् १९९८ रि निर्वाचित स्थानिय निकायजुगुला ग्येलावा दुइ सन् २००२ रि जिन्जि थेन् थेलिच्छा थे तहला खाचिबाइ निर्वाचन ताबा आरे । अन्तरिम् दुइ लिच्छा स्थानिय निकायजुगु निस्क्रिय ताजि । सन् २००२ चुरसे स्थानिय तहरि खाचिबाइ लोकतान्त्रिक गेन्दुन् आरेनान् नोन् कोइआकोइ डिस् दिइ निसिजिन्वा मुला । २०६० दिइरि बावा साहि अध्यादेस नं. १८ ला आधाररि केन्द्रिय

सरकारसे 'तोबा अनुसार स्थानिय निकायजुगुला ग्ये, कर्तव्य थेन् याइताम् प्रयोग् लावारि' याइसिटिबा मुला । निर्वाचित् गाउँ परिसद् थेन् गाविस चोहो आरेबा कारन् गाविस सचिवजुगुसे कामु गाविस चोहोला रुप्रि ग्ये लासिटिबा मुला । चुराइलासिन्, नगरपालिकाजुगुरि काइकारि अधिकृतजुगु थेन् जिल्ला स्तर्रि स्थानिय विकास् अधिकृतजुगुसे क्रमसः नगर प्रमुख् थेन् जिल्ला विकास् समिति चोहोला रुप्रि ग्येला दोइ पुइसि टिबा मुला । चु दात्तेला समाधान्से स्थानिय थेन् जिल्ला स्तरिय सासनता मोक्कोन् रुप्रि ठप्प ताबाग्याम् सोनालाबा मुला तर चुसे लामा स्थानिय स्तरला सेवाला गुनात्मकता थेन् याइबालाला छ्चाम्रिन सरकारि संस्थाजुगुला जबाफदेहिता थेन् उत्तरदायित्वता विसाम् ग्रेन् रुप्रि प्रभावित लासिटिबा मुला ।

चुला अतिरिक्त, कतिपय गाविस सचिवजुगु मिन् चेक्खेन्ला साधन्स्रोत थेन् पहुँचसम्बन्धि समस्याग्याम् पिडित ताटिबा मुला । द्वन्द्वला कारनसे ल्हानान् सरकारि याइताम्जुगु विस्थापित ताबाला सार्थरिन् पुर्वाधारजुगु ध्वस्त ताबाला कारन् स्थानिय सरकारला उपस्थिति थेन् गेताइ सम्पादन्रि ग्रेन् रुप्रि प्रभाव ताजि ।

सम्बन्धित नियमजुगु अनुरूप विकास् बजेट निकासालावाला लागि स्थानिय निर्वाचित् निकाय जुगुला विकल्पला रुप्रि जिल्ला, नगरपालिका थेन् नाम्सा स्तर्रि अन्तरिम स्थानिय निकाय गठन लावा निर्णय राजनितिक दलजुगुसे सन् २००६ ला सेप्टेम्बर्रि लाजि । थे व्यवस्था सन् २००७ ला अन्तरिम ह्युल्टिम्रि नोन् समावेश लावा मुबा । सर्वसम्मतिला अभावला कारन थे निकायजुगुला गठन विसाम् ताबारि आखाम्जि थेन् डिस् दलिय सुत्रला अनुसरन लासि तयार लावा स्थानिय तदर्थ व्यवस्था अभ्यासरि खाजि । दात्तेला संयुक्त सरकारसे थप स्थायि समाधान ग्होसाना लावा मुला तर थे व्यवस्थाला कार्यान्वयन विसाम् बाँकि मुला (सन् २००९ को जनवरि दोनाला स्थिति अनुसार) ।

ह्युल्टिम्रिआखाम् चुनौतीजुगु

छार् ह्युल्टिम्रिस्थानिय स्वायत्त सासनसे गोर्कि ल्हानान् महत्व मोक्कोन प्रस्न सिर्जना लावा मुला । विसेस् लासि ह्युल्टिम्रिआखाम् दोसिः संरचनासम्बन्धरि मुबा बहसला सन्दर्भरि ससक्त थेन् स्वायत्त स्थानिय निकायला ह्युल्टिम्रिआखाम् प्रत्याभुतिसम्बन्धि विसेस छलफल आवश्यक मुला । डिह तहला साइगिय पद्धतिसे स्थानिय स्वायत्त सासन वा स्थानिय सरकारला अवधारनादा दहोसिःस्हेडबारि आखाम् । साइगिय ह्युल्टिम्रि संरचनाला सोमछा तहला रुप्रि स्थानिय स्वायत्त सासनला हाइलान् ल्होलो ग्ला मुला । प्रभावकारि स्वायत्त सासनयुक्त पद्धतिसे साइगिय पद्धतिला उद्देश्यजुगु याइबा ग्यालाम्रि ह्योलाबारि खाम्ला ।

चुसेलामा स्थानिय स्वायत्त सासनला सन्दर्भरि हचुलठिमसभासे सम्बोधन लावारि खाम्बा तिगाइ छिक्जुगु चुराड्वा मुला :

- » प्रभावकारि स्थानिय स्वायत्त सासनला प्रत्याभुति लाबाला लागि स्थानिय निकायजुगुदा तिला तिला सक्ति वा याइतामजुगु विकेन्द्रित वा निछेपित लावारि खाम्ला ?
- » हचुलठिमरिन् समावेस् लातोबा स्वायत्त सासनला आधारभुत तत्वजुगु तिका तिका हिन्ना थेन् कानुनसेन् निर्धारन लातोबा स्यान् तत्वजुगु तिका तिका हिन्ना (रास्ट्रिय स्तररि थेन् उप-रास्ट्रिय स्तररि) ?
- » स्थानिय निकायजुगुला लोकतान्त्रिक थेन् समावेसि चरित्रता ल्हानान् लाबाला लागि थेनिकादेसे हाराड्वा निर्वाचन प्रनालि तेन्दोबा मुला ?
- » स्थानिय निकायजुगुला संरचनाला तह थेन् किसिमजुगु खाराड्वा तातोमुला ? द्हात्तेला स्थानिय निकायजुगुला सन्दर्भरि तिका तिका छार् व्यवस्था लातोबा मुला थेन् थेनिकादेला गुडरि हाराड्वा ब्रेल्वा तादोबा मुला ?
- » बितिय स्वायत्तता प्रत्याभुति लावारि स्थानिय निकायजुगुला लागि आर्थिक स्रोत (कर, सुल्क, टाड्गा पिन्वा) सम्बन्धि तामजुगु ।
- » हचुलठिम अन्तर्गत स्थानिय निकायजुगुला तिका तिका विधायिकि थेन् न्यायिक याइतामजुगु पिन्तोबा मुला ?
- » स्थानिय निकायजुगुला लागि कर्मचारिजुगु भर्ना लाबा प्रसासनिक स्वायत्तता वा हचुल्साग्यामसेन् निजामति कर्मचारिजुगु खटाप्लाबाला व्यावहारिकताला तामजुगु ।
- » विकास प्रक्रियारि लिच्छा तावा मिड्महेमे थेन् सिमान्तिकृत छेत्रजुगुला सहभागिता थेन् प्रतिनिधित्वला लागि तिका तिका विसेस् पहल थेन् संयन्त्रजुगु तयार लातोबा मुला ?
- » स्थानिय निकायजुगुला द्हात्ते मुबा सिमा, बनावट थेन् सङ्गठनात्मक स्वरुपरि परिवर्तनला लागि ढाँचा ।
- » साङ्गिय पद्धतिरि स्थानिय थेन् उप-रास्ट्रिय सरकार थेन् स्थानिय थेन् केन्द्रिय सरकारला गुड्वा अन्तरसम्बन्धला तामजुगु ।

छचोइला-शृङ्खलाला ताम्

हचुलठिमसभाला सदस्यजुगु थेन् स्यान् हचुलबाजुगुदा हचुलठिम स्हेइवा प्रकृयारि आसेनान् आताबा ताम् सेना-गोनालाबा चु छचोइ-सिङ्खलाला उद्देश्य हिन्ना । चु प्रकाशनजुगुरि हचुलठिम्ला परिणाम्ला बरेरि अनुमान लावा अवधारनापत्र या प्रस्ताव या होराइवा मानासाय् आरे । चु शृङ्खला संयुक्त राष्ट्रसंघला विकास गेताइ (युएनडिपि) ला 'नेपालरि सहभागितामुलक संविधान स्हेइवाला लागिरि सहयोग' (एसपिसिबिएन) परियोजनाला समन्वय्रि नेपाल् थेन् अन्तर्राष्ट्रिय हचुलठिमखेन्पोजुगुला गोरगिक् प्रयास् हिन्ना ।

चु छचोइकादेदा आभून् ज्यावा स्होवारि राइनिला प्रतिक्रिया थेन् टिप्पनिला लागिरि अनुरोध मुला । ल्हानाविमा ल्हाना सुसुचित, प्रतिबद्ध थेन् रचनात्मक छलफलदा डाच्छा बोर्वारि चु प्रकाशनकादे सफल ताजि विसामजे उद्देश्यजुगु छारवारि खाम्ला । ह्राइनिसे दोन्वा टिप्पनिजुगुला आधार्रि चु छचोइकादेला छारथेन् स्यान् सङ्स्करनजुगु तेवारि खाम्ला ।

चु सिङ्खलादा नेपाल्ला ल्हानान्से पाइवा ग्योइजुगुरि अनुवाद लामा ल्हानाविमा ल्हानान्से गोवारि खाम्गाइविसि खाम्देदोना प्रयास् लावा मुला । त्रिवा छिगुकादे डिक्पा आडिक्पा थेन् थेला प्रयास्ला ताम्रि ल्होलोल्होलो ग्योइ पाइवा थेमेकादेला गुइरि लिच्छा-लिच्छा छलफल थेन् बहस ताला । चु संवैधानिक् सम्वाद केन्द्रला उद्देश्य थे-राइवा बहसकादेदा थे ग्योइजुगुदा नोन् समावेस् लासि चु अभियान्रि समावेसिता थेन् पहुँचला ल्हानाविमा ल्हाना ल्हेना लावा हिन्ना ।

हचुल्सारि हचुल्ठिम् स्होबा गेरि सान्दर्भिक विस्यवस्तुला ताम्रि सम्वैधानिक सम्वाद केन्द्रसे स्होबा शृङ्खलाबद्ध पाठ्यसामग्रिला गोरुगि बो चु छचोइ नोन् हिन्ना ।

सभासद्जुगुथेन् छचाम् चु विसयवस्तुरि चासो थान्बा हचुल्बाजुगुदा ग्रेन् सम्वैधानिक अवधारना थेन् मुद्दाजुगुरि बो किन्नुड्बा चु शृङ्खलाबद्ध प्रकाशनला उद्देश्य मुला । शृङ्खला न्हाइला बेनान् छचोइ नेपाल्रि पाइबा प्रमुख ग्योइकादे (ज्यार्दि, मैथिलि, भोजपुरि, थारु, मगर, तामाङ, बाइ) थेन् अङ्ग्रेजि ग्योइरि तेःबा मुला । चु पाठ्यसामाग्रीजुगुला श्रव्य संस्करन् (क्यासेट, डिभिडी) रिनोन् याइला । थैराडनोन् लासिन् अनलाइनरि नोन् थान्बा मुला ।

गिक्छा ताइरि चु प्रकासन सिङ्खलारि थान्बा विसयवस्तुकादे चुराइबा मुला - हचुल्सा थेन् धर्म, सङ्घिय प्रणालि, हचुल्ठिम्रि म्हिलुइला याइताम, आदिवासी जनजातिला याइताम, अल्पसङ्ख्यककादेला याइताम, सरकारला प्रणालिजुगु, स्वतन्त्र न्यायपालिका, स्थानिय स्वसासन, विविधता थेन् सामाजिक समावेशिकरण थेन् सहभागितामूलक हचुल्ठिम् स्हेइबा प्रक्रिया ।

संवैधानिक संवाद केन्द्र

तीसरा तला, अल्फा वेटा कम्प्लेक्स, नयाँ बानेश्वर काठमाडौं
टेलिफोन नं. ९७७-१-४७८५४६६/४७८५४८६/४७८५९९८

ई-मेल : info@ccd.org.np

वेबसाइट : www.ccd.org.np

